

Azért jó Debreczeni Tibor önéletrajzi írásait olvasni, mert a színpadi kellékek ezekben a többszámú szövegekben is jelen vannak, epizódtól epizódig ragadják magukkal az olvasót. A már-már szociográfiai mélységű elemzések, a felbecsülhetetlen kordokumentumok, a kortársak portréi mellett személyesebb regiszterek is megszólalnak a visszaemlékezésekben. A rövid jegyzeteket, naplóbejegyzéseket, anekdotákat az emlékező tovább színezi egy reflektáló, sokszor korholó hanggal. Akár a hiúságot is felróhatnánk neki, amiért folyamatosan azt kéri számon a kortársakon és az utókoron, hogy az általa útnak indított lokális vagy országos jelentőségű eredményeket miért nem ismerik el – hivatalosan. Mert tanítványai, pályatársai, kollégái elhalmozzák megbecsülésükkel, szeretetükkel. S talán a hivatalos megbecsülés egyik jele lehet, hogy a Magyarországi Református Egyház Zsinata az idén 85 esztendő, örökifjú színjátszónak ősszel pedagógiai munkája elismeréseként Imre Sándor-díjat adományoz.

digitalis_de_generacio 2.0

Szerkesztette: Szekszárdi Júlia, Underground Kiadó, 2013. Budapest

Hanczár Gergely: A csákány koppan

A könyv címe csupa kisbetű, mert a nagybetű semmire sem való. Csak bambán és üresen tekintélyeskedik a mondatok és nevek elején, de mondanivalója nincs, hiszen a pont vagy a sortörés már elárulta előtte, hogy új mondat jön. Tényleg ez a címe. Csupa angol betűkkel, ahogy a csákány koppan és le hull az ékezet. Egy könyv, ami születése pillanatában anakronisztikus, ambivalens. Könyv az iskola egy olyan szeletéről, amit talán nem is lehet könyvbe írni. A világról, amiben pont a könyv már nem is úgy és nem is annyira fontos, mint valaha. Mintha agyagtáblákat karcolnánk tele Gutenberg idejében arról, hogy itt az új világ, amiben a könyvek fontosak lesznek. Mintha 1400-ban, kis hordón állva esetlenül egy pedagógiai konferencia büféjében kiabálnánk a semmibe bele, hogy az egyszer majd eljövendő generáció rejtőjenőt fog olvasni a pad alatt, és unatkozó nagyik a *Blikk*ben fogják a keresztretjvényt fejtegetni a borsó vagy a bab helyett. Más rosszat nem tudok erről a könyvről mondani. Pláne, hogy én is írtam bele, és ezért nem is akarok. Szóval nagy hátránnyal indul, de talán mégis teljesítheti a feladatát. Nem bírok elképzelni olyan értelmes pedagógust, aki végigolvassa a tanulmányokat, el-elgondolkodik itt-ott, és mindent pont ugyanúgy folytat, mint előtte. Ez a könyv megváltoztat. Van „hozzáadott pedagógiai értéke”.

A kötet szerzői tanárok, kutatók, egyetemi oktatók, különböző korosztályokból. Veteránoktól az X- és Y-generációhoz tartozókig a legkülönbélebb(en) gondolkodók osztják meg kutatásaik eredményeit, vagy éppen krétaporos tapasztalataikat: Bedő Ferenc, Bodrogi Ferenc Máté, Boldog Zoltán, Domonkos Katalin, Fenyő D. György, Földes Petra,

Fűzfa Balázs, Gyarmathy Éva, Héder Klára, Kerber Zoltán, Komenczi Bertalan, Knausz Imre, Ságvári Bence, Sirató Ildikó, Ollé János, Szabolcs Éva, Szatmáry Nóra, Szirbik Gabriella, Sz. Tóth Gyula, Tari Annamária, Tobisch Márta, Ujhelyi Adrienn, Varga Richárd, Z. Karvalics László s jómagam.

Címszavak a kötetből: a gyermekkor eltűnése, egymást váltó generációk, a degenerált papír-ceruza-nemzedék, átmeneti korszak, „digitális beavatottak”, net-generáció, olvasás, Z-generáció, pedagógiai köztudat, digitális pedagógus, digitális állampolgárság, szöveg, képnyelv, digitális iskolatáska, Facebook, infokommunikáció, mobiltelefon, elektronikus zaklatás.

Érdemes belegondolni, hogy az agyonszidott, retardáltnak tartott Z-generáció első néhány veteránja pár év múlva katedrára kerül. Én már alig várom, hogy mit fognak gondolni rólunk, a nevelésükről, amit elszenvedtek, és arról, ahogyan mi gondolkodtunk örölük. Kamaszodnak, és olyan kritikát várok tőlük, amit senki sem tud könnyen zsebre tenni.

A világ egyik legrégebbi közhelye, hogy a generációk nem értik egymást. Családon belül jobbra egyértelmű szokott lenni a generációk határa, de fura módon néha az egész világra mondunk olyat, hogy „új generáció” érkezett. Az én generációm abszolút közönyös volt, amíg fiatalok voltunk. Nem mi váltottunk rendszert, nem mi voltunk a hatvanas évek szexuális lázadói, nem füveztünk a gimiben, nem háborúztunk, noha tornaórán akácfából készült kézigránátokat kellett beledobni a hullahopp karikába. (Remélem, ma már bűncselekménynek minősül, ha egy tanár fa kézigránátokkal trenírozza a 6-10 éves gyerekeket, akármilyen szándékkal.)

Abszolút nem tartozik a témához, de kíváncsi vagyok, hogy hol szerezték be ezeket a helyes kis esztergált, alumínium köpenyes oktatási segédeszközöket, és vajon milyen néven szerepelt a taneszköz-katalógusokban, és vajon mekkora keretet szántak az iskolák a költségvetésben az ilyen borzalmak beszerzésére? Emészt a vágy, hogy egy „időtávcsövön” keresztül belehallgassak beszélgetésekbe, vagy belekukkanthassak TDK-dolgozatokba, amelyek bőszen, vagy épp a témához illő alázatossággal elemzik ennek az oktatástechnikai eszköznek a hatékonyságát, vagy épp méret-, forma- és színváltoztatásra tesznek javaslatot. (Esetleg hathatósan sürgetik a vállról indítható fa páncéltörők, és egyéb oktatási eszközök bevezetését.)

Persze a rendszerváltás se sokat segített. A történelemtanárnk a 90-es évek elején folyton abban bízott, hogy most már végre „visszavesszük Erdélyt a bocskoros romántól”. Ő az alapján mérte fel emberségünket, hogy vajon készen állnánk-e, ha másnap végre „megindul a menet, hosszú magyar menet, Horthy Miklós parancsára”. Még a fülemben a dallama az irredenta énekeknek.

De félretéve ezeket a militarista afférokot, úgy egyébként semmiféle szociológiai, vagy kultúrtörténeti értelemben vett érdekes dolog nem történt velünk. Mi csak úgy „valahogy” lógtunk az időben a demográfiai hullámhegy tetején. Még emlékszem is egyik tanáromra a gimiben, aki ezt a fejünkhöz vágta, noha ezért kevésbé éreztük magunkat egyenként felelősnek. Azt hittük akkor, hogy egy olyan generációban vagyunk, amelyikkel semmi érdekes dolog nem történt, még csak gyermekparalízis-járványunk sem volt. De pár éve kezdenek minket is generációnak nevezni. X-generációnak. Illetve már gimis korunkban is így neveztek minket egy távoli kontinensen, csak nem szóltak nekünk külön.

Persze kicsit önkényes mindig, hogy milyen korszakokat különböztetnek meg a világ történelmében, de azért úgy tűnik, van abban valami, hogy a mi generációnk más. És mi is látjuk, hogy az utánunk jövő még inkább más. Mint ahogy „valóság” mindenki más is látja. Persze elég fárasztó baromságokat lehet olvasni a generációkról. Félig se igaz ostoba általánosításokat, amiben a technika örültjeinek neveznek minket, akik el sem tudják képzelni az életüket technikai eszközök nélkül. Miért? Van, aki el tudja képzelni az életét? Ritkán látok hagyományos ökörfogatot a Blahán. Szerintem nem a generációk változnak, vagy váltják egymást, hanem a világ bújik új bőrökbe. Amikben vannak fiatalabbak, akik jobban otthon érzik magukat, és vannak olyan fajta öregek, akik fejcsóválva nézik a változásokat.

Mindig sajnáltam az ilyen embereket. Azt hiszem, épp miattuk van szükség a halálra. Ha én Isten volnék, és azt látnám, hogy ilyenre sikerült az ember, én kénytelen-kelletlen a világ érdekében kitalálnám a halált. Douglas Adamsnak van egy számomra kedves mondása, ami a *Kétség lazaca* (GABO 2002) című antológiájában található: „Minden, amit 16 éves korunkig találnak fel, az a világ természetes rendje szerint való. Minden, amit 16 és 32 éves korunk közt találnak fel, az érdekes, izgalmas, és talán valami olyasmi, amiből lehet karriert építeni. Minden, amit 32 éves korunk után találnak fel, az a dolgok természetes rendje ellen való.” Belegondoltam. Azt hiszem én is kezdek ilyen lenni. Alig várom már a következő világformáló találmányt, amire fejcsóválva mondhatom, hogy a világ természetes rendje ellen való.

A világ ilyen. Nyilván nem lehet látni pontosan, hogy sok ezer éve hogyan volt mindez, de elég életszerű, ahogy Dürrenmatt Nagy Romulusának udvarában a nadrággáros Caesar Rupf beszélget a császárral: Caesar Rupf: – „Róma konzervatív köreinek szemlélete határozottan nadrágellenes. Irtóznak minden újtól, irtóznak attól, hogy világosság gyűljön a koponyájukban.” Romulus: – „Ahol a nadrág kezdődik, ott véget ér a kultúra.”

Az iskola a kultúraváltások elsődleges hadszíntere. Mindig is így volt, most is így van, és biztos, hogy így is lesz. Itt a hatalomban lévő emberek próbálják hatalmi szóval elmagyarázni egy, a hatalmi szóra jobbra rosszul reagáló generáció számára olyan értékek fontosságát, melyről talán ők maguk sincsenek meggyőződve. Nyilván éppen azok mentek nagyobb számban tanárnak, akik az iskolában jól érezték magukat. És azok érezték jól magukat az iskolában, akik eleve már „elavultak”, konformak voltak gyerekként is. Ez az iskolai feszültségek társadalmi újratermelésének motorja.

Számomra egyébként nem az a legérdekesebb, hogy generációváltás van az iskolapadban, mert az mindig is volt. Hanem, hogy generációváltás van a katedrán, persze az is mindig volt. Jönnek a Z-k. Közhely, hogy gyorsul a világ, meg annak a változása is gyorsul. Persze épp ezért nem tudom, hogy ez egyáltalán igaz-e. Hogy mostanában van-e több változás, vagy azokban az években, amikor összeomlott a Római Birodalom, vagy amikor feltalálták az óvszert, azt senki se tudja megítélni, aki nem élte át mindezt. Mindenesetre talán most van egy olyan helyzet, amiben túl sok tanárnak van tanítási nehézsége. A kis csacsik azt képzelik, hogy túl sok gyereknek van tanulási nehézsége. Annyi tanárnak van problémája, hogy végre elkezdett néhány közülük gondolkodni. Van, aki már cikinek érzi azt kiabálni, hogy „Mindenkinek hülye, csak én vagyok helikopter!”. Megoldást keresnek.

Mondjuk ez a könyv a helikoptereknek nem fog sokat segíteni. Aki e nélkül nem volt képes odafigyelni, ezzel se fog semmit megérteni. Inkább azt mondanám, hogy haladóknak való ez a könyv. Haladó tanároknak. Akik szeretnék legalább pár évvel kitolni az életükben a Douglas Adams által írt 16-32-es szabályt. Kíváncsian várom, hogy vajon rám is ez a sors vár-e. Hogy belülről mélyen átélt megvető tekintettel bámuljam az utcán a fiatalokat, akik hülyén öltöznek, vagy a hajukat fésülik hülyén, vagy hülyén telefonálnak, vagy hülyén csajoznak interneten, vagy úgy általában mindebből kifolyólag, már eleve is hülyék.

Mindenkinek ajánlom ezt a könyvet, aki abba a generációba tartozik, hogy tud még értve olvasni, aki tanít iskolában bárkit, aki nála legalább 10-20 évvel fiatalabb, aki tanít iskolában „hülyéket”, vegye kézbe, egy más emlős alfajt mutat be: az x-y-z hibrideket. Azok etetését, kezelését, idomítását, hizlalását, gondozását részletezi, s talán még azt is, hogy hogyan lehet kölcsönös örömet okozni a közös létezésben. Persze aki sok gyakorlás árán otthonosabban mozog egy komplett generáció lenézésében, annak is ajánlom, már csak azért is, hogy bőségesen tudjon erre indokot találni.

Zsebkönyv a zsidónegyedről – fiataloknak

Szerkesztette: Gyárfás Katalin – Szegő Dóra – Szőnyi Andrea,

Zachor Alapítvány, 2013. Budapest

Bozsik Viola: Útikalauz a pesti zsidó múltban és jelenben

„Itt mesélnek a kövek, és mesélnek a szembejövő arcok is. Itt van a szép múlt, amikor pezsgő zsidó élet volt a negyedben. Itt van a kevésbé szép múlt is, amikor a negyed utcáit félelem töltötte be. És itt van a romokon újjáépülő jelen is. (...) Mindez itt van. Ezek az utcák, ezek a házak rejtik a zsidó élet sokszínű fogatagát. Csak ki kell nyitni a szemünket, hogy észrevegyük. És most szeretettel hívunk benneteket is, hogy ismerjétek meg ezt a színes, érdekes világot. Ezt az útikönyvet nektek írtuk és nektek fotóztuk, akik hasonló korúak vagytok, mint mi – diákok vagy pályakezdők. reméljük, tetszeni fog, és jól tudjátok majd használni.”

Így kínálja magát első oldalán a Zachor Alapítvány fiatal önkéntesei által írt, *Zsebkönyv a zsidónegyedről – fiataloknak* című kötet. A Zachor Alapítvány a Társadalmi Emlékezetért egy civil oktatási szervezet. Céljuk a fiatalok érzékenyítése, figyelmük felhívása az olyan társadalmi problémákra, mint az előítéletesség és az antiszemitizmus. Pedagógusoknak és diákoknak állítanak össze oktatási segédanyagokat a holokausztról, tanárto-vábbképzéseket szerveznek, gyűjtik a túlélők visszaemlékezéseit, ezek közül sokat angolra is lefordítottak. Ezen tevékenységek mellett fiatal egyetemisták által vezetett sétákat szerveznek a negyedbe, ők mesélnek a könyv lapjain.